

# Het Archief Lodewijk de Raet

In mei 1976 bereikte het archief van Lodewijk de Raet (1870-1914) het Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven (AMVC) te Antwerpen. De collectie vormt één van de meest belangwekkende nalatenschappen, door het AMVC tijdens de laatste jaren verworven. De Raets naam bezit nog steeds klank in Vlaanderen: de naar hem genoemde Stichting Lodewijk de Raet beweegt zich sinds 1950 op economisch, sociaal en cultureel vlak, o.m. door de organisatie van vormingscursussen voor Vlamingen van diverse ideologieën.

De actieve periode van de vrijzinnig-liberale Brusselse Vlaming L. de Raet ligt tussen de jaren 1889 en 1914. Enkele maanden na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog stierf hij, totaal overwerkt, nadat hij het Brusselse activisme mentaal had helpen voorbereiden. (De Raets officiële biograaf, zijn neef Max Lamberty, bewaarder van het archief tot aan zijn dood, veronachtzaamde dit feit bewust in zijn publikaties, zoals *Lodewijk De Raet. Grondlegger van een Vlaamse volkspolitiek*, Antwerpen, 1951. Voor een synthetisch biografisch overzicht van De Raet, door Lamberty, zie: *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, dl. 2, p. 1280-1285.)

Nog geen twintig jaar oud ontplooid De Raet zich als flamingant. Hij was toen lid van de scholierenkring *Help U Zelf* aan het Brusselse atheneum. In 1889 verzorgde hij met o.a. August Vermeylen de redactie van *Jong Vlaanderen*, waar hij instond voor de sociaal-politieke en economische bijdragen. Tijdens zijn studentenjaren correspondeerde hij in 1891-92 druk met Willem Zuidema, die zich vanuit Den Bosch inzette voor de vrijzinnige studentenbeweging in Nederland. Bewogen door deze interesse keek Zuidema ook naar het Zuiden, meer bepaald naar het vooruitstrevende studentengenootschap *Geen Taal, Geen Vrijheid* aan de Vrije Universiteit te Brussel. De Raet was daar toen secretaris van. Het AMVC bezit nu de brieven van Zuidema. (De brieven van De Raet bevinden zich in bundel Ltk 1695 van het Handschriftenkabinet in de Universiteitsbibliotheek te Leiden. Beide luiken van de briefwisseling werden in 1964 door Dr. K. de Clerck uitgegeven, voorzien van annotaties. De Leidse bundel bevat merkwaaardige documenten inzake de studentenafdelingen van het Vlaamse *Willemsfonds*, die in verscheidene Nederlandse steden nog vóór de studentenafdelingen van het Algemeen Nederlands Verbond opgang maakten. Wie speurt deze vroege Vlaamsgezinde cultuurpunten in Nederland eens na?)

Inzake sociale wetenschappen, letterkunde en algemeen Vlaamsgezinde politiek van het decennium vóór en het decennium na de eeuwwisseling licht het archief De Raet ons betrekkelijk uitvoerig in. Het verschaft ons naast heel wat De Raet-realia ook een uitgebreide documentatie over tijdgenoten en cultuurbewegingen. Buiten de minuten

van brieven van De Raets hand, die in diens dossier zullen worden opgeborgen, zorgen de meeste ontvangen brieven, overeenkomstig het bergingsprincipe van het AMVC, voor de uitbouw van brievenbundels van tientallen Vlaamse en enkele Nederlandse figuren: M. Rooses, P. Daens, P. Fredericq, E. de Bom, G.J. Bolland, W. Zuidema, P. van Langendonck, C.A. van Dishoeck, P. Gilson, H. Meert, C. Huysmans, A. Vermeylen, K. van de Woestijne, L. Baekelmans, F. van Cauwelaert en E. Claes. Deze opsomming geeft al een denkbeeld van de grote diversiteit van De Raets correspondenten. Dit komt nog beter tot uiting wanneer we de thematische archiefbundels beschrijven zoals ze ons uit de handen van M. Lamberty bereikten.

Op het wetenschappelijk sociaal-economisch terrein noemen we zijn omvangrijke collectie handschriften, waarin we vrijwel al zijn grote publikaties, zoals zijn driedelige studie *Over Vlaamsche Volkskracht* (1906, 1913 en 1920), aantreffen. We vermelden zijn grotendeels ongepubliceerde dissertatie uit 1913, getiteld *L'Entreprise agricole. Etude d'économie agraire*. Een tijdlang doceerde hij te Brussel aan het *Institut Solvay*, dat vooral sociologisch vorsingswerk verrichtte. Hier knoopte hij contact aan met de Engelse groot-industrieel B. Seeböhm Rowntree. Wanneer deze tussen 1906 en 1908 een onderzoek ter bestudering van de sociale situatie in België op het getouw zette, stelde hij De Raet aan tot vertrouwelijk medewerker. Het archief bevat hierover massa's brieven en werknota's. Voor België betrof het echt pionierswerk, dat een globaal overzicht schonk van bijvoorbeeld de sociale situatie der arbeiders en de structuren van de zware nijverheid en landbouw.

Vlaanderen kent Lodewijk de Raet nog als de auteur van *Een economisch programma voor de Vlaamsche Beweging* (1906). Hij was de eerste die de Vlaamsgezinden op hun eigenwaarde, niet alleen op cultureel vlak, want dat besef had reeds bij de leidende groep wortel geschoten, maar ook op economisch gebied. De Raet wilde Vlaanderen uit de 19e-eeuwse sociale en intellectuele armoede en culturele onmondigheid halen door in de eerste plaats daartoe gunstige materiële voorwaarden in het leven te roepen. Hierin schuilt zijn revolutionaire betekenis. Het archief toont overduidelijk aan hoe hij gefascineerd was door uiteenlopende fenomenen der sociale realiteit, zoals bijvoorbeeld het verzekeringswezen. Verscheidene malen deed men op hem een beroep als expert in de statistiek, zo o.m. voor het *Congrès International d'expansion économique mondiale*, te Mons in 1905 en voor de nooit van de grond gekomen *Commissie voor Stoffelijke belangen* in het kader van het *Algemeen Nederlands Verbond*. Met de stichter van het ANV, Hippoliet Meert, correspondeerde hij intens, vooral toen de Vlaamse Beweging in de periode 1907-1914 de eis voor een eigen Nederlandstalige universiteit in België politiek wilde doordrukken via een *Hogeschoolkommissie*, waarvoor hij een breedvoerige motivering opstelde. Ook het wetsvoorstel, dat men toen in het parlement indiende, was ten dele van zijn hand. Brieven en handschriften bieden ook hier weer een rijke documentatie. Een coherent dossier liet De Raet ons na over de *Nederlandsch-Belgische Commissie ter bestudeering van de economische vraagstukken*

van beide landen. Van start gegaan in 1907, zorgde deze commissie voor een eerste semi-officiële contactname tussen Belgische en Nederlandse personaliteiten. Opzienbarende resultaten boekte men niet, maar wel werd een eerste stap gezet tot nauwere bilaterale economische toenadering. Van de Belgische politici E. van der Velde, A. Beernaert en A. Verhaegen treffen we hier brieven aan. Van Nederlandse zijde vermelden we de commissieleden W. van Lanschot en A. van Rijckevorsel. Gecompleteerd met de regerings- en administratiearchieven uit Brussel en Den Haag en met archivalia uit het bezit van het Belgisch lid Paul Fredericq (bewaard in de Universiteitsbibliotheek te Gent) zou een afgerond dossier zijn aan te leggen. Tijdens de 19e eeuw zijn de officiële contacten tussen Noord en Zuid niet zo talrijk geweest. Maar vóór 1914 is het bestaan van deze commissie een wapenfeit, dat dringend aan historische verkenning toe is, een kernmoment op de weg naar de integratie tussen Nederland en Vlaanderen.

Daarnaast was De Raet in talloze verenigingen en pressiegroepjes actief. Het AMVC kan nu de bestaande dossiers over het *Nationaal Vlaamsch Verbond*, de *Vlaamsche Volksraad*, de *Vlaamsche Volkspartij* en de *Vlaamsche Wacht van Brussel* flink aanvullen.

Toonde De Raet zich literair een man van smaak, hij hield zich, buiten de onvermijdelijke jeugdverzen, nooit met creatieve letterarbeid onledig. Toch had hij relaties in deze kringen. Toen hij wetenschappelijke artikels schreef voor het algemene maandblad *Vlaanderen* (uitgegeven door Van Dishoeck te Bussum), ontmoette hij P. van Langendonck, E. de Bom, A. Hegenscheidt en K. van de Woestijne. Tientallen brieven vormen zo een aanvulling op de reeds door G.H.'s-Gravesande in druk gegeven correspondentie.

We menen in dit korte overzicht te hebben aangetoond in welke mate het archief Lodewijk de Raet revelerende informatie bevat. In een analytische inventaris, die wij dit jaar in het licht hopen te geven, zullen we daar nader op ingaan.

Marc Somers